

Georg Büchner

DANTONS DOOD
(Dantons Tod - 1835)

EEN DRAMA

Vertaling Tom Kleijn

PERSONEN

GEDEPUTEERDEN VAN DE NATIONALE CONVENTIE

Georges Danton
 Legendre
 Camille Desmoulins
 Hérault-Séchelles
 Lacroix
 Philippeau
 Fabre d'Eglantine
 Mercier
 Thomas Payne

LEDEN VAN HET COMITÉ VAN OPENBAAR WELZIJN

Robespierre
 St. Just
 Barère
 Collot d'Herbois
 Billaud-Varennes
 Chaumette, *Procureur van de Gemeenteraad*
 Dillon, *een generaal*
 Fouquier-Tinville, *openbare aanklager*
 Amar & Vouland, *leden van het Comité van Openbare Veiligheid*
 Herman & Dumas, *presidenten van het Revolutionaire Tribunaal*
 Paris, *een vriend van Danton*
 Simon, *souffleur*
 Vrouw van Simon
 Laflotte
 Julie, *echtgenote van Danton*
 Lucile, *echtgenote van Camille Desmoulins*
 Rosalie, Adelaïde, Marion, *snolletjes*

Dames aan de speeltafel, heren en dames, alsmede een jonge heer en Eugenie op een promenade, burgers, burgersoldaten, Lyonese en andere gedeputeerden, Jacobijnen, voorzitters van de Jacobijnenclub en de Nationale Conventie, cipers, beulen en voerlui, mannen en vrouwen uit het volk, snolletjes, straatzangers, bedelaars, enz.

N.B.

[] : De scènummering en de tussen vierkante haken staande passages ontbreken in de in 1850 verschenen versie, maar komen voor in het manuscript.

EERSTE BEDRIJF

[EERSTE SCENE]

(Hérault-Séchelles, enkele dames aan de speeltafel. Danton, Julie op enige afstand, Danton op een voetenbank aan de voeten van Julie.)

DANTON

Kijk die knappe dame, hoe galant ze de kaarten omdraait! Ja echt waar, ze kan er wat van; men zegt dat ze haar man altijd haar hart voorhoudt en de anderen haar ruit. - Jullie kunnen een man nog op de leugen verliefd maken.

JULIE

Geloof jij in mij?

DANTON

Weet ik veel! We weten weinig van elkaar. Wij zijn dikhuiden, we strekken onze handen naar elkaar uit, maar het is vergeefse moeite, wij wrijven alleen maar het grove leer aan elkaar af - wij zijn heel eenzaam.

JULIE

Jij kent me, Danton.

DANTON

Ja, wat men zo kennen noemt. Je hebt donkere ogen en krullend haar en een mooie huidskleur en zegt altijd tegen mij: lieve Georges! Maar ...

(hij wijst op haar voorhoofd en ogen)

... daar, daar, wat ligt daar achter? Ach wat, wij hebben grove zintuigen. Elkaar kennen? We zouden onze schedels moeten openbreken en elkaar de gedachten uit de hersenvezels moeten rukken. -

EEN DAME *(tegen Hérault)*

Wat bent u toch met uw vingers van plan?

HÉRAULT

Niets!

DAME

Pakt u dan uw duim niet zo vast, het is niet om aan te zien!

HÉRAULT

Kijkt u eens, dat ding heeft een heel eigen fysionomie. -

DANTON

Nee, Julie, ik houd van jou als van het graf.

JULIE *(wendt zich af)*

Oh!

DANTON

Nee, luister! De mensen zeggen dat er in het graf rust heerst en dat graf en rust hetzelfde zijn. Als dat zo is, lig ik in jouw schoot al onder de aarde. Jij, zoet graf, jouw lippen zijn doodsklokken, jouw stem is mijn begrafenisgelui, jouw borst mijn grafheuvel en jouw hart mijn kist. -

DAME

Verloren!

HÉRAULT

Dat was een amoureuus avontuur, het kost geld zoals alle andere ook.

DAME

Dan heeft u uw liefdesverklaringen als een doofstomme met uw vingers afgelegd.

HÉRAULT

Nou, waarom niet? Men beweert zelfs dat juist **die** het best worden begrepen. - Ik beraamde een amourette met een kaartenkoningin; mijn vingers waren in spinnen veranderde prinses, u, Madame, was de fee; maar het liep slecht af, de dame lag voortdurend in het kraambed, ieder ogenblik kreeg zij een boer. Ik zou mijn dochter zoiets niet laten spelen, de heren en dames vallen zo onfatsoenlijk over elkaar heen en de boeren komen er meteen achteraan.

(Camille Desmoulins en Philippeau komen binnen.)

HÉRAULT

Philippeau, wat een mistroostige blik! Heb je een gat in je rode muts gemaakt? Heeft de Heilige Jacob boos gekeken? Heeft het tijdens het guillotineren geregend? Of heb je een slechte plaats gekregen en niets kunnen zien?

CAMILLE

Je parodiëert Socrates. Weet jij ook wat de Goddelijke aan Alcibiades vroeg toen hij hem op een dag somber en terneergeslagen aantrof: "Heb jij je schild op het slagveld verloren? Ben je bij het hardlopen of bij het zwaardgevecht verslagen? Heeft een ander beter gezongen of beter de cither bespeeld?" Wat een klassieke republikeinen! Zet daar eens onze guillotineromantiek tegenover!

PHILIPPEAU

Vandaag zijn er weer twintig slachtoffers gevallen. We hebben ons vergist, men heeft de Hébertisten alleen maar naar het schavot gestuurd omdat ze niet systematisch genoeg te werk gingen, misschien ook omdat het Decemviraat zich verloren waande, als er nog een week langer mannen waren geweest, voor wie men meer angst had dan voor hen.

HÉRAULT

Ze willen graag holbewoners van ons maken. St. Just zou het niet ongaarne zien als wij weer op handen en voeten zouden kruipen opdat de advocaat van Arras volgens de mechaniek van de Zwitserse klokkemaker voor ons beschermkapjes, schoolbanken en een Lieve Heer uit zou vinden.

PHILIPPEAU

Ze zouden er niet voor terugdeinzen ten behoeve van dat doel aan de rekening van Marat nog wat nullen te plakken. Hoe lang moeten wij nog smerig en bloederig zijn als pasgeboren kinderen, doodskisten als wieg hebben en met afgehakte hoofden spelen? We moeten vooruit: het Gratiecomité moet doorgezet worden, de verdreven gedeputeerden moeten weer toegelaten worden!

HÉRAULT

De Revolutie is in het stadium van de reorganisatie beland. - De Revolutie moet ophouden en de Republiek moet beginnen. - In onze staatsbeginselen moet het recht de plaats van de plicht, het welzijn die van de deugd en zelfverdediging die van de straf innemen. Ieder moet zich kunnen uiten en naar zijn natuur kunnen leven. Of hij nu verstandig of onverstandig is, ontwikkeld of niet ontwikkeld, goed of slecht, dat gaat de staat niets aan. Wij zijn allemaal dwazen, niemand heeft het recht iemand anders zijn eigen dwaasheid op te dringen. - Ieder moet op zijn manier kunnen genieten, maar wel zo dat niemand op kosten van een ander mag genieten of hem in zijn eigen genot mag storen.

CAMILLE

De staatsvorm moet een doorzichtig gewaad zijn dat zich precies voegt naar het lichaam van het volk. Elke zwelling van de aderen, elke spanning van de spieren, elke trilling van de zenuwen moet zich erin aftekenen. De gestalte kan mooi of lelijk zijn, ze heeft nu eenmaal het recht te zijn zoals ze is; wij hebben niet het recht voor haar een rokje naar believen te knippen. - Wij zullen de mensen die over de naakte schouders van de allerliefste zondares Frankrijk de nonnensluiser willen gooien, op de vingers tikken. - Wij willen naakte goden, Bacchantes, Olympische spelen en van welluidende lippen horen: ach, de bevrijdende, boze liefde! - Wij willen de Romeinen niet verbieden in een hoek te gaan zitten en bieten te koken, maar ze moeten ons geen gladiatorenspelen meer willen geven. - De Goddelijke Epikuros en Venus met haar mooie achterwerk moeten in plaats van de heiligen Marat en Chalier de deurwachters van de Republiek worden. - Danton, jij zult de aanval in de Conventie openen!

DANTON

Ik zal, jij zult, hij zal. Als we dan nog in leven zijn!, zeggen de oude wijven. Na een uur zullen zestig minuten verstreken zijn. Niet waar, mijn jongen?

CAMILLE

Wat heeft dat er mee te maken? Dat spreekt toch voor zich?

DANTON

Oh, alles spreekt voor zich. Maar wie moet dan al die mooie dingen ten uitvoer brengen?

PHILIPPEAU

Wij en de eerlijke mensen.

DANTON

Dat "en" daartussen is een lang woord, het houdt ons een beetje ver uit elkaar; het traject is lang, de eerlijkheid is al buiten adem eer we elkaar tegenkomen. En dan nog! - eerlijke mensen kun je geld lenen, je kunt hun kind ten doop houden en je dochters aan hen uithuwelijken, maar dat is alles!

CAMILLE

Als jij dat weet, waarom ben je dan met de strijd begonnen?

DANTON

De mensen stonden mij tegen. Ik kon dergelijke hoogdravende Cato's nooit aanzien zonder hen een trap te geven. Mijn natuur is nu eenmaal zo.

(Hij staat op.)

JULIE

Je gaat?

DANTON *(tegen Julie)*

Ik moet weg, anders putten ze me nog uit met hun politiek. -

(In het naar buiten gaan:)

Inderhaast zal ik jullie voorspellen: het standbeeld van de Vrijheid is nog niet gegoten, de oven gloeit, wij kunnen daar allemaal nog onze vingers aan branden.

(Af.)

CAMILLE

Laat hem maar! Geloven jullie dat hij er zijn vingers af kan houden als het op handelen aankomt?

HÉRAULT

Ja, maar alleen als tijdverdrijf zoals je schaak speelt.

[TWEEDE SCENE]

Een steeg
(Simon. Zijn vrouw.)

SIMON (*slaat de vrouw*)
Koppelaarster, rimpelige afdrijfster, wormstekige zondenappel!

VROUW
Hé, help! Help!

(Er komen mensen aangerend.)

MENSEN
Haal ze uit elkaar! Haal ze uit elkaar!

SIMON
Nee, laat mij, Romeinen! Verpletteren zal ik deze botten! Vestaalse!

VROUW
Ik een Vestaalse? Dat zou ik wel eens willen zien.

SIMON
Dan rijt ik van je schouders jouw gewaad.
Naakt in de zon slinger ik dan jouw kreng.
Hoerenkot, in iedere rimpel van jouw lichaam nestelt ontucht.

(Ze worden uit elkaar gehaald.)

EERSTE BURGER
Wat is er aan de hand?

SIMON
Waar is de maagd? Zeg op! Nee, zo kan ik haar niet noemen. Het meisje! Nee, zo ook niet! De vrouw, het wijf! Zo ook, zo ook niet! Alleen nog maar **één** naam; oh, die verstikt me! Ik heb er geen adem voor.

TWEEDE BURGER
Dat is maar goed, anders zou die naar drank ruiken.

SIMON
Oude Virginius, bedek je kale hoofd - de raaf der schande zit erop en pikt naar je ogen. Geef mij een mes, Romeinen!
(Hij zakt in elkaar.)

VROUW
Ach, hij is anders een brave man, hij kan alleen niet veel verdragen; de drank zet hem meteen een beentje.

TWEEDE BURGER

Dan loopt hij er op drie.

VROUW

Nee, hij valt.

TWEEDE BURGER

Precies, eerst loopt hij op drie en valt terug op het derde, zodat het derde zelf weer valt.

SIMON

Jij bent de tong van de vampier die mijn warmste hartebloed drinkt.

VROUW

Laat hem maar, dit is nu eenmaal het tijdstip waarop hij altijd ontroerd raakt; het zal wel overgaan.

EERSTE BURGER

Wat moet er dan overgaan?

VROUW

Zien jullie: ik zat daar zo wat op de steen in de zon en warmde me, zien jullie - want we hebben geen hout, zien jullie -

TWEEDE BURGER

Pak dan de neus van je man.

VROUW

En mijn dochter was daar naar beneden gegaan om de hoek - het is een lief meisje en onderhoudt haar ouders.

SIMON

Ha, ze bekent!

VROUW

Judas, jij! Zou jij ook maar een broek hebben om omhoog te trekken als de jongeten niet bij haar hun broek naar beneden trokken? Jij jenevervat, wil jij verdorsten als het bronnetje ophoudt te vloeien, hè? - Met alle ledematen verrichten we werk, waarom dan ook niet daarmee; haar moeder heeft daarmee gewerkt toen zij ter wereld kwam, en het heeft haar pijn gedaan. Kan zij voor haar moeder niet ook daarmee werken, hè? Ook al doet het haar pijn daarbij, hè! Stomkop!

SIMON

Ha, Lucretia! een mes, geef me een mes, Romeinen! Ha, Appius Claudius!

EERSTE BURGER

Ja, een mes, maar niet voor die arme hoer! Wat heeft ze gedaan? Niets! Haar honger hoereert en bedelt. Een mes voor die lui die het vlees van onze vrouwen en dochters kopen. Wee hen die zo met de dochters van het volk hoereren! Jullie magen schreeuwen van de honger en zij hebben obstipatie; jullie hebben gaten in jullie kleren en zij hebben warme jassen; jullie hebben eelt in jullie vuisten en zij hebben

zijdezachte handen. Ergo, jullie werken en zij doen niets; ergo, jullie hebben het verdiend en zij hebben het gestolen; ergo, als jullie van jullie gestolen eigendom een paar duiten terug willen hebben, moeten jullie hoereren en bedelen; ergo, zij zijn schurken en moeten doodgeslagen worden!

DERDE BURGER

Ze hebben geen ander bloed in hun aderen dan wat zij uit onze aderen hebben gezogen. Zij hebben ons gezegd: sla de aristocraten dood, dat zijn wolven! Wij hebben de aristocraten aan de lantarens opgehangen. Zij hebben gezegd: het Veto vreet jullie brood; wij hebben het Veto doodgeslagen. Zij hebben gezegd: de Girondijnen hongeren jullie uit; wij hebben de Girondijnen ge Guillotineerd. Maar zij hebben de doden uitgekleeft en wij lopen net zoals vroeger op blote poten rond en hebben het koud. Wij zullen hen de huid van hun dijbenen trekken en er voor ons broeken van maken, wij zullen hun vet uitbakken en er onze soep vet mee maken. Vooruit! Doodslaan, iedereen die geen gat in zijn jas heeft!

EERSTE BURGER

Doodslaan, wie lezen en schrijven kan!

TWEEDE BURGER

Doodslaan, wie naar het buitenland vlucht!

IEDEREEN (*schreeuwt*)

Doodslaan! Doodslaan!

(Enkele burgers slepen een Jongeman aan.)

EEN PAAR STEMMEN

Hij heeft een zakdoek! Een aristocraat! aan de lantaren! aan de lantaren!

TWEEDE BURGER

Wat? hij snuit zijn neus niet met zijn vingers? Aan de lantaren!

(Er wordt een lantaren naar beneden gelaten.)

JONGEMAN

Ach, mijne heren!

TWEEDE BURGER

Er zijn hier geen heren! Aan de lantaren!

EEN PAAR STEMMEN (*zingen*)

Wie er in de aarde rust,
is der wormen grootste lust;
Beter hangen in het zwerk,
dan verrotten in je zerk!

JONGEMAN

Heb medelijden!

DERDE BURGER

Het is maar een spel met hennep om je hals! Duurt maar een ogenblik, wij zijn barmhartiger dan jullie. Ons leven is de moord door arbeid; wij hangen zestig jaar in de strop en spartelen, maar wij zullen ons lossnijden. - Aan de lantaren!

JONGEMAN

Voor mijn part, jullie zullen daardoor niet helderder zien.

DE OMSTANDERS

Bravo! Bravo!

EEN PAAR STEMMEN

Laat hem lopen!

(Hij ontsnapt.)

(Robespierre komt op, in het gezelschap van vrouwen en sansculottes.)

ROBESPIERRE

Wat is er aan de hand, burgers?

DERDE BURGER

Wat zou er aan de hand zijn? Die paar druppels bloed van augustus en september hebben de wangen van het volk niet rood weten te maken. De guillotine is te langzaam. We hebben een stortregen nodig!

EERSTE BURGER

Onze vrouwen en kinderen schreeuwen om brood, we zullen hen met aristocratenvlees voeren. Hè! doodslaan wie geen gat in zijn jas heeft!

ALLEN

Doodslaan! Doodslaan!

ROBESPIERRE

In naam van de wet!

EERSTE BURGER

Wat is de wet?

ROBESPIERRE

De wil van het volk.

EERSTE BURGER

Wij zijn het volk en wij willen dat er geen wet is; ergo is deze wil de wet, ergo in naam van de wet bestaat er geen wet meer, ergo doodslaan!

EEN PAAR STEMMEN

Luister naar de Aristides! luister naar de Onkreukbare!

EEN VROUW

Luister naar de Messias die gezonden is om te kiezen en recht te spreken; hij zal de Bozen met het scherp van het zwaard verslaan. Zijn ogen zijn de ogen van de uitverkiezing, zijn handen zijn de handen van het gerecht.

ROBESPIERRE

Arm, deugdzaam volk! Je doet je plicht, je offert je vijanden. Volk, je bent groot! Je openbaart je onder bliksemstralen en donderslagen. Maar, volk, jouw slagen mogen je eigen lichaam niet verwonden; je vermoordt jezelf in je gramschap. Je kunt alleen maar door je eigen kracht vallen, dat weten je vijanden. Jouw wetgevers waken, zij zullen jouw handen leiden; hun ogen kan men niet bedriegen, aan jouw handen kan men niet ontsnappen. Kom mee naar de Jacobijnen! Jullie broeders zullen hun armen voor jullie openen, wij zullen een bloedgericht over onze vijanden houden.

VEEL STEMMEN

Naar de Jacobijnen! Leve Robespierre!

(Allen af.)

SIMON

Wee mij, alleen gelaten!

(Hij probeert op te staan.)

VROUW

Vooruit!

(Ze ondersteunt hem.)

SIMON

Ach, mijn Baucis! Je stapelt kolen op mijn hoofd.

VROUW

Ga staan!

SIMON

Je wendt je van me af? Oh, kun je mij vergeven, Porcia? Heb ik je geslagen? Dat was niet mijn hand, was niet mijn arm, mijn waanzin deed het.

Zijn waanzin is des armen Hamlets vijand.

Hamlet deed het niet, Hamlet ontkent.

Waar is onze dochter, waar is mijn Sannetje?

VROUW

Daar om de hoek.

SIMON

Er naar toe! Kom mee, mijn deugdzame gemalin.

(Allebei af.)